

**The Study of Social Factors Affecting the Sense of Security among
Border Villagers (Case Study: Kalat Border City)**

Alireza Heidarnejad, Assistant Professor, Institute of Law Enforcement Sciences and Social Studies, Tehran, Iran – Ali Akbar Majdi¹, Assistant Professor in Sociology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran – Rahman Soleimanpourcharmi MA in Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Received: 27, March, 2021

Accepted: 07, July, 2021

Abstract

Security for border areas is one of the political and military priorities of any country. Having high security on the one hand has a great impact on the way of life, behaviors and actions of individuals and on the other hand provides favorable economic, social, cultural conditions and mental concerns. In this study, an attempt has been made to investigate the social factors affecting the sense of security in the border villages of Kalat Naderi city. In terms of method the present study is a survey study (quantitative), and in terms of its objectives it is of an applied research type. The required data has been collected from the community using a questionnaire. The reliability of the items was confirmed by Cronbach's alpha (above 70%). The statistical population of this study was all residents of border villages of Kalat Naderi city, including nomads and villagers of border villages, from whom a sample size of 297 individuals were selected using Cochran's formula and proportional sampling method. The obtained results showed that the mean scores for the sense of security was 4.84, family attachment 3.61, social trust 2.74, and national-religious identity 2.67 (in the range of 1 to 5). Examining the relationship between the variables, the findings showed that there is a significant correlation between the variables of sense of security and social trust, the incidence of crime in the village and the family attachment. On the other hand, there was no significant relationship between the sense of security and the sense of national-religious identity. The results of multivariate regression analysis also showed that the factors of social trust, the incidence of crime in the village and the family attachment predict the sense of security.

Keywords: Sense of security, Family attachment, Social trust, Kalat city.

¹ (Corresponding Author).

Email: majdi@um.ac.ir

فصلنامه علوم و فنون مرزی، دوره دهم، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰

صص ۲۰۳-۱۷۵

بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مقوله احساس امنیت در بین روستائیان مرزنشین مطالعه موردی: شهرستان مرزی کلات

علیرضا حیدرنژاد- استادیار پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی، تهران، ایران

علی اکبر مجدی^۱- استادیار جامعه‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

رحمان سلیمان پورچرمی- کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۰۷

چکیده

امنیت برای مناطق مرزی جزو اولویت‌های سیاسی و نظامی هر کشور محسوب می‌شود. داشتن امنیت بالا از سویی تأثیرات بسیار زیادی بر شیوه زندگی کردن، رفتارها و کنش افراد و از سوی دیگر فراهم‌کننده شرایط مطلوب اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و دغدغه‌های ذهنی است. در این پژوهش سعی شده است به بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مقوله احساس امنیت در روستاهای مرزی شهرستان کلات نادری پرداخته شود. پژوهش حاضر، به لحاظ روشی، پیمایشی (کمی)، به لحاظ هدف از نوع کاربردی بوده و با ابزار پرسشنامه، اطلاعات موردنیاز جامعه گردآوری شده است. روایی گویه‌ها از طریق آلفای کرونباخ بالای ۷۰ درصد تأیید گردید. جامعه آماری این پژوهش را کلیه ساکنان روستاهای مرزی شهرستان کلات نادری، اعم از کوچ‌نشینان و روستاییان روستاهای مرزی بوده‌اند، که حجم نمونه از میان آنان ۲۹۷ نفر با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری تخصیص متناسب انتخاب شدند. نتایج به‌دست‌آمده نشان دادند میانگین احساس امنیت (۴/۸۴)، تعلق خاطر به خانواده (۳/۶۱)، اعتماد اجتماعی (۲/۷۴)، هویت ملی - مذهبی (۲/۶۷) (در بازه ۱ تا ۵) بود. با بررسی ارتباط بین متغیرها یافته‌ها نشان دادند که بین متغیر احساس امنیت با اعتماد اجتماعی، میزان وقوع جرم در روستا و تعلق خاطر به خانواده رابطه همبستگی معناداری وجود دارد. از طرفی بین احساس امنیت و احساس هویت ملی - مذهبی رابطه معناداری وجود نداشت. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیری نیز نشان دادند که عامل‌های اعتماد اجتماعی، میزان وقوع جرم در روستا و تعلق خاطر به خانواده پیش‌بینی‌کننده احساس امنیت هستند.

واژگان کلیدی: احساس امنیت، تعلق خاطر به خانواده، اعتماد اجتماعی، شهرستان کلات.

مقدمه

امنیت از جمله نیازهای ضروری و پایه‌ای تعالی انسان تلقی می‌شود و ارتقای این مؤلفه بر سلامت و سعادت انسان و در نتیجه جامعه به‌خصوص در مناطق مرزی و روستایی، تأثیری مستقیم دارد (شایگان، ۱۳۹۲: ۸). همچنین، احساس ناامنی می‌تواند تأثیرات روان‌شناختی گسترده‌ای شامل اضطراب، بی‌اعتمادی، کاهش روابط اجتماعی، احساس بیگانگی، انزوا و نارضایتی از زندگی ایجاد کند (حسنوند و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۶). احساس ناامنی در فضاهای عمومی، نشاط و سلامتی را در زندگی روزمره مختل می‌کند و با ایجاد مانع بر سر راه رشد فرهنگی و مشارکت عمومی، هزینه‌های زیادی را بر جامعه تحمیل می‌کند (افتخاری، ۱۳۸۱: ۸؛ موسوی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۸۹؛ جمالی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۶؛ بمانیان و همکاران، ۱۳۸۷: ۶۰). توجه به امنیت و احساس امنیت اگرچه برای هر شهر و منطقه‌ای ضرورتی انکارناپذیر است؛ اما این موضوع برای مناطق مرزی اهمیت دوچندانی دارد. مناطق مرزی دارای ویژگی‌های خاصی بوده و به‌طور اساسی با مناطق داخلی کشور تفاوت‌هایی دارد. مسئله حفظ و گسترش امنیت مناطق مرزی به‌ویژه در کشورهایی که دارای مرزهای مشترک طولانی با همسایگان خود هستند، همواره مورد توجه بوده است. پایین بودن میزان احساس امنیت برای شهروندان این مناطق می‌تواند تبعات جبران‌ناپذیری برای کشور به همراه داشته باشد و کشور را درگیر مسئله امنیت ملی نماید. در صورتی که شهروندان مناطق مرزی از سطح احساس امنیت لازم برخوردار نباشند به‌واسطه نزدیکی به مرز می‌توانند اقدامات متعددی انجام دهند که از ساده‌ترین و ابتدایی‌ترین این اقدامات می‌توان به تردهای برون‌مرزی، روابط با مرزنشینان خارجی و مهاجرت از مناطق مرزی و خالی شدن مرزها اشاره نمود. این مهاجرت می‌تواند مهاجرت‌های داخلی باشد یا مهاجرت‌های خارجی را شامل گردد که تبعات نوع دوم مهاجرت به‌مراتب بدتر از نوع اول می‌باشد. مهاجرت از مناطق مرزی در واقع ابتدایی‌ترین و کم‌هزینه‌ترین شیوه برخورد شهروندان مناطق مرزی با احساس ناامنی در منطقه است. تبعات احساس ناامنی در شهرهای

مرزی می‌تواند بسیار بدتر از مهاجرت از جمله گرایش‌های قومی مذهبی آنان با مرزنشینان خارجی باشد. در مقابل، با بودن احساس امنیت در شهرهای مرزی سبب ماندگاری شهروندان در این مناطق، دفاع از مرزها و مانع نفوذ نیروهای بیگانه می‌شود. احساس امنیت شهروندان مناطق مرزی می‌تواند زمینه شکوفایی اقتصادی این مناطق را فراهم آورده و شکاف مناطق مرزی را با سایر مناطق به حداقل ممکن برساند و توانمندی‌ها و ظرفیت‌های اقتصادی منطقه را فعال سازد. ناتوانایی‌های بالقوه در تولید، فقدان اشتغال، نازل بودن درآمد و عدم دسترسی به نیازهای اولیه، عمده‌ترین مشخصه اقتصادی-اجتماعی این مناطق است که زمینه را برای تخلیه این مناطق فراهم می‌آورد (سازمان مدیریت، ۱۳۷۸: ۴۹). بنابراین خالی شدن مرزها از سکنه و مهاجرت مرزنشینان به شهرهای بزرگ بر اثر فقدان انگیزه‌های لازم برای زندگی در این مناطق در گذشته تقریباً روند رو به افزایشی داشته است که تأثیر آن در امنیت مرزها به وضوح قابل لمس بود. با این وجود برای ایجاد امنیت در ۴۱۲۲ کیلومتر از مرزهای ایران با کشورهای هم‌جوار، حضور مردم در مناطق مرزی ضروری است. توجه به طول مرز آبی جنوب (۷۴۴۹ کیلومتر) و مرز خاکی شرق (۷۱۷۵ کیلومتر) و غرب کشور (۷۴۵۸ کیلومتر) روشن‌گر این واقعیت است که اولاً کنترل این مرزها با توجه به شرایط اقلیمی با یکدیگر متفاوت است و ثانیاً تأمین امنیت آن بدون اتکای به مساعدت مرزنشینان امری مشکل می‌باشد (موسوی، ۱۳۹۴: ۱). مرز از جمله حساس‌ترین نقاط یک کشور است. با توجه به شرایط کنونی سیاسی، اقتصادی، امنیتی و نظامی، کشورها فعالیت و هزینه‌های فراوانی جهت حفظ حریم ملی و بین‌المللی خود می‌کنند. مرزها از مناطقی هستند که در تعیین امنیت یک سرزمین از اهمیت بسزایی برخوردار است. مرزها اولین نقاط احتمالی برخورد و درگیری دو کشورند. بخش قابل توجهی از نیروهای یک کشور همواره در حال نگهبانی از مرزهای خودشان‌اند و بابت آن هزینه‌های بسیاری نیز صرف می‌شود. یکی از مفاهیمی که همواره با مرز در ارتباط است، امنیت است. امنیت، مفهومی است که دارای دو بعد ذهنی و عینی است؛ بعد عینی

امنیت اجتماعی به معنای ایجاد شرایط و موقعیت ایمن برای افراد جامعه است و از بعد ذهنی، به معنای احساس امنیت است (حسینی نثار و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۸). امنیت برای مناطق مرزی جزو اولویت‌های سیاسی و نظامی هر کشور محسوب می‌شود. آنچه امروزه همه درباره آن اتفاق نظر دارند این است که داشتن مناطق مرزی امن و توسعه یافته مستلزم طراحی و اجرای برنامه‌ها و طرح‌های استقرار امنیت پایدار در دوسوم مرز است. از یک طرف برنامه‌ها و طرح‌های حکومت‌ها در داخل و مناطق مرزی و از سوی دیگر سیاست حسن هم‌جواری و همکاری با همسایگان (زرقانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۳). یکی از مسائل روستائیان در مناطق مرزی مسئله بیکاری، کمبود منابع درآمدی پایدار و توسعه فرصت‌های شغلی به آن‌ها بروز چالش‌های امنیتی است. در سال ۲۰۰۰ UNDP طبق بررسی‌های به عمل آمده در بین شهرداران شهرهای (۱۵۱ کشور)، مسئله بیکاری و درآمد را به عنوان مهم‌ترین مشکل شهرهای جهان ذکر کرده است (رضویان، ۱۳۹۸: ۳۵). شهرهای مرزی همواره با مسائلی از قبیل کارآیی بازارچه‌ها، مکان‌یابی مناسب آن‌ها، استفاده از حداکثر زمین جهت گسترش آن‌ها با چالش‌هایی مواجه‌اند. از دیگر سو ایجاد مراکز بازاری از نظر ظرفیت‌های اقتصادی شهر، تأمین پارکینگ مناسب و کیفیت احداث آن‌ها، و مسئله ایمنی و امنیت عمومی دارای چه تأثیراتی بر شهر هستند که همواره ذهن مدیران شهری را به خود جلب کرده است. به طور کلی اقتصادی نواحی مرزی نقش مهمی در توسعه اقتصادی نواحی مرزی و بهبود سطح زندگی مردم، کیفیت رفاه، کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد، تعاملات بین مرزی دارد (Chandoevwi, 2005: 36).

عمده‌ترین تفاوت‌ها در هر کشور، نابرابری در فرصت‌های اقتصادی، آزادی‌های مدنی و اجتماعی، هویت خواهی، توزیع نامتوازن در امر توسعه و نیز عدم امنیت و نظم عمومی و ... می‌باشد و این تفاوت‌ها آنگاه منجر به بروز مشکل و چالش اساسی برای کشورها خواهند شد که حکومت‌ها در تولید و تثبیت امنیتی پایدار و فراگیر در سرزمین تحت حاکمیت خود دچار ناتوانی بوده و افراد جامعه از این موضوع آگاهی یابند. بنابراین می‌طلبند دولت‌ها

ضمن تلاش مستمر برای توسعه بخشی توزیع متوازن، فرصت‌ها به تمام بخش‌های سرزمینی خود در ارتقاء امنیت وجه همت خود را مبذول دارند. نواحی مرزی به دلیل داشتن ویژگی‌های همچون: دوری از مرکز، انزوای جغرافیایی، ناپایداری سکونت، تفاوت‌های فرهنگی، تهدیدات خارجی، تبادلات مرزی و ... بیشتر از دیگر نواحی مستعد این عقب‌ماندگی‌ها بوده و بدین روی اهمیت ویژه‌ای را در برنامه‌ریزی‌های توسعه، امنیت و آمایش کشور طلب می‌نمایند (زرقانی، ۱۳۹۵: ۱۸۱). وجود تهدیدات نظامی، رفت‌وآمدهای غیرقانونی، حضور قاچاقچیان کالا، گروهک‌های مخالف دولت مرکزی، اشرار و مهم‌تر از همه توسعه‌نیافتگی فضاها و سکونت‌های جغرافیایی، مناطق مرزی روستاها را به نقاطی پرخطر مبدل نموده است (قالیباف و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۷). شهرستان کلات به‌عنوان شهر مرزی و دور از مرکز حاکمیت، آن‌چنان‌که باید، ابعاد توسعه در آن استقرار نیافته است. این شهر به جهت عدم تجانس در سه عنصر مذهب، زبان و قومیت با نقاط مرکزی، جزو منطقه بحرانی بالقوه درجه محسوب می‌گردد (پیشگاهی فرد و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۷). ایران به همراه چین و پس از روسیه، رکورددار تعداد همسایه در جهان است. ایران با ۱۵ کشور مستقل مرز مشترک خشکی و آبی دارد (کریمی پور، ۱۳۹۹: ۷۳). طول مرزهای ایران بالغ بر ۸۷۳۱ کیلومتر است که حدود ۶۰۳۱ کیلومتر از خط مرزی را خشکی تشکیل می‌دهند و طول مرزهای دریایی ایران در سه ساحل خلیج فارس، دریای عمان و دریای مازندران نیز ۲۷۰۰ کیلومتر است (زرقانی، ۱۳۹۵: ۴۳). قسمت‌هایی از مناطق مرزی ایران از دیرباز از ناامن‌ترین مناطق به شمار می‌رفته است. وجود دائمی تهدیدات نظامی علیه تمامیت ارضی توسط بعضی از کشورهای همسایه، تردهای غیرقانونی اتباع مهاجر، گروه‌های معاند، قاچاقچیان و اشرار، توسعه‌نیافتگی مناطق مرزی و عواملی از این نوع، بخش‌هایی از مناطق مرزی ایران را به نقاط بحران‌خیز و آسیب‌پذیر مبدل ساخته است. از این رو، در این مرزها امنیت مطلوب به معنای فقدان عبور و مرور غیرمجاز افراد، قاچاق کالا و مواد مخدر و ... وجود ندارد. در نتیجه به دلیل نفوذپذیری این مرزها امنیت در مناطق

مرزی و به تبع آن در داخل کشور در جنبه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، نظامی، اجتماعی و فرهنگی مورد تهدید است (زرقانی، ۱۳۹۵: ۴۹). در گذشته حکومت‌هایی که بر سرکار می‌آمدند، سعی می‌کردند که نواحی مرزی را با طایفه‌ها و قبایل جنگ‌جو حفظ کنند. همواره به دلیل اهمیت مرزها، ساکنان مناطق مرزی درگیر حراست از آن‌ها بودند. در حال حاضر به دلیل موقعیت جغرافیایی و طبیعی کشور، اکثر مناطق مرزی دارای سکونت‌گاه‌هایی با ساختارهای کوچ‌نشینی، روستایی و حتی شهری (شهرهای کوچک) هستند. در دوره کنونی روستائینان مرزی از جمله نقاط قوت کشور در حفظ امنیت مرزی هستند.

سرعت پیشرفت در حوزه دفاعی، برخی از کشورها را بر این می‌دارد که سرزمین‌های دیگر را برای حفظ تمامیت عرضی و دستیابی به منابع بیشتر، مورد تجاوز قرار دهند. هر کشوری باید در وهله نخست به امنیت دفاعی مناطق مرزی خود توجه کند. از این جهت واکاوی چالش‌های محیط امنیتی کشور و تأثیر آن بر امنیت محیطی با تأکید بر روحیه تجزیه‌طلبی قومیت‌ها در جدار مرزها، اهمیت داشته و با توجه به چالش‌های امنیتی این مناطق، پژوهش در این زمینه ضرورت پیدا می‌کند. روستاها به‌مثابه یک موقعیت زیستی با حجم متراکمی از افراد گوناگون، در صورتی قادر به ایفای کارکردهای ویژه خود خواهند بود که امنیت در نزد ساکنان آن در حد قابل قبولی ارزیابی شود. از این رو پژوهش حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال است که احساس امنیت در بین روستائیان مرزی شهرستان کلات نادری چقدر است و رابطه آن با اعتماد اجتماعی و احساس هویت ملی - مذهبی، تعلق خاطر به خانواده و میزان وقوع جرم چگونه است؟ همچنین فرضیه تحقیق از این قرار است:

۱- به نظر می‌رسد بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت روستائیان مرز نشین همبستگی آماری معناداری وجود دارد.

۲- به نظر می‌رسد بین احساس هویت ملی - مذهبی و احساس امنیت در بین روستائیان مرزنشین همبستگی معنادار آماری وجود دارد.

۳- به نظر می‌رسد میزان وقوع جرم در روستا بر احساس امنیت روستائیان مرزنشین تأثیر دارد.

۴- به نظر می‌رسد بین تعلق خاطر به خانواده و احساس امنیت در بین روستائیان مرزنشین همبستگی معناداری دارد.

پیشینه پژوهش

مرور تجربی از تحقیقات مرتبط با موضوع به شیوه سیستماتیک و انتقادی از پایگاه‌ها و مجلات داخلی و خارجی داده، به دست آمده است. در ادامه این تحقیقات در چند سطری ارائه شده است.

کریمی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی احساس امنیت در مناطق مرزی (مطالعه موردی: شهر مریوان) پرداخته به این نتیجه دست یافتند که و احساس امنیت شهروندان بر حسب جنسیت، تحصیلات و وضعیت شغلی تفاوت معناداری دارد و با مدت اقامت در شهر نیز از رابطه معکوسی برخوردار است. پورمنافی (۱۳۹۶) به اولویت‌بندی تهدیدهای امنیت پایدار در مرزهای کشور با تأکید بر استان خراسان رضوی پرداخته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که قاچاق انسان و اسلحه، قاچاق کالا و سوخت، مهاجرت و ورود غیرقانونی اتباع بیگانه سه مورد از مهم‌ترین تهدیدهای امنیت پایدار مرزهای خراسان رضوی هستند. جلالیان و ویسیان (۱۳۹۷) موضوع امنیت پایدار را در شهر مرزی سردشت از دیدگاه کارشناسان امنیتی مورد مطالعه قرار دادند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که افزایش سطح تحصیلات و تقویت همبستگی‌های درون قومی و مذهبی دو مورد از مهم‌ترین ابعاد تأثیرگذار در پایداری امنیت شهر سردشت هستند. رضایی و همکاران (۱۳۹۶) به واکاوی تهدید پدیده‌های قومی مذهبی و تأثیر آن بر امنیت مرزهای شمال غرب کشور پرداختند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که میزان تأثیر تهدیدات پدیده‌های

قومی مذهبی افراطی بر امنیت مناطق مرزی شمال غرب کشور در حد بالاتر از متوسط و زیاد قرار دارد. رتبه‌بندی تهدیدات پدیده‌های قومی- مذهبی افراطی به ترتیب بر امنیت فرهنگی- اجتماعی، امنیت سیاسی، امنیت اقتصادی و امنیت نظامی می‌باشد. سهرابی (۱۳۹۶) فرصت‌ها و تهدیدهای امنیتی در مرزها را مورد بازشناسی قرار داده است. بر اساس این مطالعه باید گفت که انسداد کامل نرم‌افزاری و سخت‌افزاری مرزها، توسعه و تقویت یگان‌های مرزی، مشارکت دهی مرزنشینان در طرح‌های امنیتی، توسعه فعالیت‌های اطلاعاتی و تقویت دیپلماسی به همراه توسعه اقتصادی و ایجاد بنگاه‌های زودبازده از جمله مهم‌ترین راهبردهای هستند که در نتیجه اجرای آن‌ها می‌توان به امنیت مرزها امید داشت. دربان آستانه (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی ارزیابی و تحلیل احساس امنیت روستاییان نواحی مرزی پرداخته و به این نتیجه دست یافتند که احساس امنیت در مناطق روستایی در سطح پایین است. عواملی که باعث ایجاد امنیت می‌شوند: جمعیت روستا، اعتماد به دولت، اجرای طرح هادی، عملکرد پلیس، بی‌خانمانی و فقر. ولمر (۲۰۱۹) برداشت از مفهوم امنیت مرزی را به روش مردم‌نگاری در انگلستان مورد بررسی قرار داده است. یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده تناقض و اختلاف در برداشت از احساس امنیت می‌باشد. در واقع به‌جای یک برداشت واحد و نمادین از مفهوم امنیت مرزی با طیفی از برداشت‌ها و ادراک‌ها مواجه هستیم. برداشت‌ها و ابهامات موجود در این زمینه همواره با پیامدهای سیاسی و اجتماعی خواهد بود. گراول (۲۰۱۸) در پژوهشی در ارتباط با موضوع امنیت منطقه مرزی آمریکا و مکزیک یکی از سؤالات اصلی پژوهش این است که چگونه تغییرات در فضای سیاسی و حزبی، نگرش نسبت به امنیت مرزها را تغییر می‌دهد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که زمان و مکان همراه با نگرش‌های سیاسی در سطح فردی (با تأکید بر نگرش شخص رئیس‌جمهور) عوامل اصولی شکل‌دهنده نگرش به

1 Vollmer

2 Gravelle

امنیت در منطقه مرزی آمریکا با مکزیک است. یو و همکاران (۲۰۱۸) بر اهمیت جذب و استقرار جمعیت شناور در مناطق مرزی چین تأکید دارند و معتقدند که دولت‌های محلی در این مناطق برای توسعه و رونق شهرهای مرزی باید دست به اقداماتی برای جذب این جمعیت بزنند. در میان عوامل مؤثر بر جذب این جمعیت و استقرار آن‌ها در شهرهای مرزی بر امنیت اجتماعی در این مناطق و تقویت احساس این نوع از امنیت تأکید ویژه‌ای دارند. میرلا پاراسچیو (۲۰۱۲) در تحقیقی به بررسی امنیت (ناامنی) شهری و ارزیابی فقر شدید (ادراک ساکنان شهری بخارست) پرداخته و به این نتیجه دست یافتند که عواملی که باعث ایجاد امنیت می‌شوند: جمعیت روستا، اعتماد به دولت، اجرای طرح هادی، عملکرد پلیس، بی‌خانمانی و فقر می‌باشند. مرشد و همکاران (۲۰۰۵) در تحقیقی به بررسی اقتصاد مرزی کامبوج "انستیتیوی منابع توسعه کامبوج"، تجزیه و تحلیل توسعه پرداخته و به این نتیجه دست یافتند که ویژگی‌های قومی، نژادی و مذهبی عوامل انسجام بخش گروه‌های مرزنشین هستند. شاخص‌های احترام به والدین و بزرگان، همدردی در زمان وقوع حادثه ناخوشایند با خانواده عزادار، همیاری در فصل کار نیز مورد توجه محقق بوده‌اند. همچنین در بعد اقتصادی مرزنشینان با مسائل متعددی مواجه‌اند. ریسک بالای سرمایه‌گذاری در این مناطق باعث کاهش توان اقتصادی آنان می‌شود.

بیشتر مطالعات صورت گرفته در مناطق مرزی با سنجش احساس (یک متغیر کیفی و امری درونی) صورت گرفته‌اند، اما به عواملی پرداخته شده است که مستقیماً موجب امنیت و یا ناامنی می‌شوند تا اینکه ایجاد احساس امنیت کنند. برای سنجش مفهوم احساس علاوه بر علل تأثیرگذار بر آن باید علت به وجود آورنده احساس امنیت نیز مدنظر باشد.

- 1 You
- 2 Mirela Paraschiv
- 3 Murshid

مبانی نظری

در خصوص مفهوم احساس امنیت، دانشمندان و صاحب‌نظران متفاوتی در عرصه‌های گوناگون علمی همچون، ژئوپلیتیک، جغرافیای سیاسی، جغرافیای نظامی، روابط بین‌الملل و علوم اجتماعی به ارائه نظریه در این خصوص پرداخته‌اند (بیات، ۱۳۹۸: ۱۴). از دیدگاه دورکیم امنیت جامعه در پرتو همبستگی تأمین می‌گردد و همبستگی اجتماعی عامل حفظ جامعه از خطرات و آسیب‌هاست. در این الگو که بر رابطه ضروری امنیت با همبستگی گروه‌ها و نیروهای اجتماعی تأکید می‌شود. امنیت فرایند پایان‌ناپذیر رقابت و سازش میان نیروهای گوناگونی است که نماینده علایق و همبستگی‌های اجتماعی گوناگون مانند: گروه‌های صنعتی و تجاری، اتحادیه‌های کارگری، گروه‌بندی‌های مذهبی و قومی و غیره هستند (تنهایی به از نقل از شایگان و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۸). دورکیم معتقد است، همبستگی یا نحوه جذب فرد در اجتماع به‌عنوان مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده و خلاق در جامعه است. با این حال عنصر اصلی تداوم حیات اجتماعی، نظم اخلاقی یا مجموعه‌ای از قواعد است که بر روابط اجتماعی حکم فرماست. بنابراین، همبستگی اجتماعی یک پدیده اخلاقی و معنوی است که نمود عینی نظم اخلاقی است؛ و امنیت نیز معلول نظم اخلاقی یا اخلاقیات مشترک است. به گونه‌ای که با حضور ارزش‌ها و باورهای مشترک به همان نسبت که پیوند و حلقه‌های جمعی افزایش می‌یابد، به همان نسبت نیز امکان تعدی به حقوق یکدیگر و تجاوز به مال و جان دیگران کاهش پیدا می‌کند (نوبدینا، ۱۳۹۲: ۲۷).

بر اساس مکتب کنش متقابل نمادین، به‌منظور ادراک حوزه معنایی امنیت و فهم طیفی از مفاهیمی که در اطراف خود ایجاد نموده است، نیازمند آگاهی از جریان تأویل و تفسیری هستیم که در فرایند کنش متقابل اجتماعی رخ می‌دهد. امنیت، توانایی حفظ شرایطی است که هر فرد در آن با آگاهی و تفسیر‌گری دخالت کرده و با توجه به کنش دیگران و تفسیر خویش، کنش خویش را آگاهانه می‌سازد. حال، از آنجایی که این نوع کنش که فرد به مدد قوه تفسیر، رفتار خویش را در برابر دیگران شکل می‌دهد یا سلوک خود را در برابر

دیگران یا موقعیت اجتماعی خود را می‌سازد، مبتنی بر کنش درونی خود و خود خویشتن است. امنیت را می‌توان معطوف به شرایطی دانست که "خود" فرد یا افراد، گروه‌ها یا سازمان‌ها حفظ و مصون گردند؛ یعنی امنیت را امکان محافظت و نگهداری از "خود" دانست و باید امنیت را توانایی حفظ و بقای "خود" در نظر گرفت. بنابراین، در مکتب کنش متقابل نمادی، امنیت در هر سطحی (ملی، اجتماعی، فردی) به حفظ "خود" یا همان هویت (هویت ملی، هویت اجتماعی، هویت فردی) نظر دارد؛ یعنی شرایطی که حضور هویت جمعی را در کنش‌های متقابل امکان‌پذیر نماید و طرفین را از واکنش‌های غیراجتماعی برهاند (نویدنیا، ۱۳۹۲: ۹۲).

مک نامارا^۱ ضمن انتقاد از تعریف رایج و متداول امنیت، عنوان می‌کند منابع یک سطح مطلوب از امنیت برای یک دولت، در کنار متغیرهای نظامی از طریق توجه و تأکید بر مؤلفه‌هایی همچون رشد اقتصادی و سیاسی چه در داخل و چه در خارج از آن دولت تأمین می‌شود. به‌زعم نامارا، جوهر و ذات امنیت با پیشرفت و به‌ویژه در زمینه اقتصادی است و همگام با توسعه و ترقی یا همان پیشرفت می‌توان شاهد تقویت و توسعه امنیت بود (حسینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۸). در دیدگاه توسعه - امنیت مک‌نامارا^۲ (۱۹۹۸) مرزهای فیزیکی در راستای تأمین امنیت ملی، نه تنها رقیق و کم‌رنگ شده‌اند، بلکه در اولویت‌های بعدی قرار می‌گیرد. در این نظریه، مرزهای ذهنی و باورهای مشترک در قالب اشتراک منافع دو دولت در مرزهای فیزیکی - یعنی محل تلاقی منافع دو دولت - بر اساس اندیشه استیلاطلبانه هر کدام از آن‌ها تقویت شده و در جهت کسب منافع و به دست آوردن پیشرفت مضاعف، گام برمی‌دارند. نامارا همچنین در این نظریه عنوان می‌کند که به دلیل وجود روابط دوطرفه بین مردم و دولت بایستی مرزهای ذهنی داخلی (توده مردم) حتی‌المقدور کم‌رنگ شده تا زمینه را برای تقویت اقتصاد به‌عنوان شرط اصلی برقراری امنیت در سطح فراملی فراهم

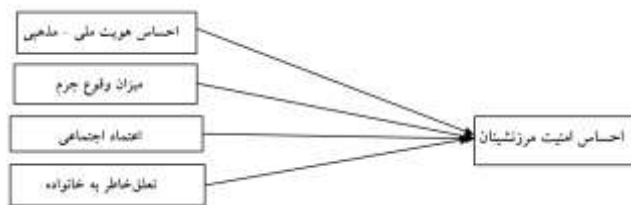
1 Namara.robert.S.Mc (1988)

2 Makunamara

گردد. در این میان نقش مرزهای سیاسی در تأمین امنیت ملی کمرنگ خواهد شد. به‌طور کلی نامارا و آل ماشات در نظریه توسعه - امنیت عنوان می‌کنند که عامل اصلی در توسعه و گسترش امنیت در سطح ملی پیشرفت اقتصادی خلاصه می‌گردد و مرزهای سیاسی فی‌نفسه کمترین نقش را در ایجاد امنیت ملی دارا هستند (حسینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۷).

در نظریه چندسویه‌نگر «فیشر و همکاران» (۲۰۱۸) معتقدند با توجه به تحولات نظام بین‌المللی، صرف تأکید بر نگرش‌های مقطعی و تک‌بعدی امنیتی از جمله نگرش امنیت - توسعه به‌تنهایی قادر به ارائه تبیینی سازنده و راه‌گشا که دربرگیرنده تمامی ابعاد امنیتی باشد نخواهد بود. بر اساس این نظریه، امروزه جوامع در معرض آماج پیکان‌های گوناگون تهدید، خطر و تردید می‌باشند و دستیابی به درک شایسته‌ای از ظرایف امنیت ملی در این جوامع، محتاج بهره‌گیری از اصول و اهداف علوم اجتماعی در خدمت حوزه‌های مطالعات امنیتی هست. در این نظریه، مرزهای بین‌المللی در تأمین امنیت از سطحی نازل‌تر و اولویتی پایین‌تر نسبت به دیدگاه‌های گذشته برخوردار هستند. بر این اساس کشورها به دلیل اشتراک یا افتراق منافع به ما و دیگران تقسیم می‌شوند. بنابراین، مرزهای ذهنی به‌طور تلویحی مورد توجه است، نه مرزهای فیزیکی. این نظریه همچنین تأکید می‌کند که رابطه مستقیمی بین مرزهای فیزیکی و توسعه امنیت ملی وجود ندارد و در این خصوص اهمیت مرزهای سیاسی به‌شدت کمرنگ و در سطحی نازل قرار می‌گیرد. دلیل اصلی این رویکرد نسبت به مرزها به چند سویه‌نگری و دخیل دانستن عوامل متعدد در بحث امنیت ملی برمی‌گردد (حسینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۹). حافظ‌نیا درباره کارکرد امنیتی مرز و عوامل مؤثر بر آن، معتقد است نوع نظام‌های سیاسی در دو کشور همسایه و به‌تبع آن نگرش آن‌ها نسبت به یکدیگر و نوع رابطه آن‌ها به‌شدت بر کارکردهای مرزی و به‌ویژه کارکرد امنیتی تأثیرگذار است. در حقیقت ایشان معتقدند که دولت‌ها به‌عنوان نماینده ملت و کشورهای

خود ناگزیر از برقراری رابطه با یکدیگر هستند و از دیرباز این رابطه بر اساس نیازهای متقابل در حوزه‌های گوناگون از جمله اقتصادی وجود داشته است. از این رو، نوع رابطه و سطح آن می‌تواند بر کارکردهای مرزی و به تبع آن بر امنیت مرزی مؤثر و تأثیرگذار باشد. (حافظ نیا به نقل محمدحسینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۷). آیوب (۲۰۱۶) نظریه پرداز پاکستانی، تهدید امنیتی در جهان سوم را اغلب پدیده‌ای درون‌زا می‌داند نه برون‌زا و متأثر از عوامل خارجی. این بدان معناست که ریشه بسیاری از این قبیل تهدیدها در عوامل و شرایط درونی کشورها نهفته است. وی همچنین تهدید امنیتی را تهدیدی می‌داند که از توانایی لازم برای تضعیف ساختار دولت (تمامیت ارضی، ارکان دولت، رژیم سیاسی حاکم و ...) برخوردار باشد. آیوب بزرگ‌ترین تهدیدهای امنیتی جهان سوم را برخاسته از مسئله دولت سازی می‌داند که دول قدرتمند اروپایی در جهان سوم ترتیب داده‌اند. وی معتقد است به تبع این دولت سازی خودبه‌خود مقوله مرزهای سیاسی جدید و منازعات مربوط به آنها به‌عنوان یکی از چالش‌های امنیتی کشورهای جهان سوم بروز پیدا می‌کند. رابطه مابین مرزهای سیاسی و امنیت در کشورهای جهان سوم و تأثیرگذاری و تأثیرپذیری این دو از همدیگر ناشی همین مسئله است (آیوب به نقل از محمد حسینی و همکار، ۱۳۹۰).

شکل شماره ۱. مدل مفهومی تحقیق

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی تحلیلی از نوع پیمایشی است. برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش کلیه سکونت‌گاه‌های مرزی شهرستان کلات نادری، اعم از کوچ‌نشینان، روستاییان و شهرهای کوچک مرزی به تعداد ۱۳۰۴ نفر بوده‌اند. واحد نمونه‌گیری، اعضای روستاهای مناطق مرزی شهرستان کلات نادری می‌باشند. نقشه مربوط به جامعه آماری پژوهش در زیر آمده است.

شکل شماره ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

برای به دست آوردن نمونه آماری، از بین روستای واقع در مناطق مرزی شهرستان، تعداد ۴ روستا (عمدتاً روستاهایی که بیشترین مرزهای مشترک داشته و نزدیک به محدوده مرزی بودند) انتخاب گردیدند. توزیع جمعیت و نمونه‌گیری از جامعه هدف، در جدول زیر آمده است.

جدول شماره ۱. توزیع جمعیت و نمونه جامعه هدف

نام روستاها	تعداد خانوار (ساکن)	تعداد جمعیت (ساکن)	تعداد نمونه
خشت	۹۴	۲۶۰	۲۶
چَرَم کهنه	۱۶۴	۳۹۱	۳۹
ارچنگان	۷۱	۲۰۳	۲۰
عشایر چنار (۱۰ عشیره)	۲۰۰	۴۵۰	۴۴
جمع	۵۲۹	۱۳۰۴	۲۹۷

حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۲۹۷ نفر بودند. از آنجا که جمعیت در هر یک از روستاها به یک اندازه نبود، با روش نمونه‌گیری تخصیص متناسب و در مرحله بعد تصادفی ساده، تعداد نمونه برای هر روستا به تفکیک انتخاب گردیدند. گروه‌های سنی مورد بررسی، افراد بالای ۱۷ سال مدنظر بوده‌اند. فرایند تجزیه و تحلیل داده‌ها بر دو نوع توصیفی و تبیینی است. روایی این پژوهش به صورت صوری بوده است. در این روش پس از اخذ نظرات ناظر علمی تحقیق، ابتدا پرسشنامه در اختیار اساتید متخصص قرار گرفت و با در نظر گرفتن نکات بیان شده در نظرات، همگی آنان روایی پرسش‌نامه موردسنجش قرار گرفت. پایایی پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ تعیین شده است که مقدار آلفای برای متغیرهای احساس امنیت برابر ۰/۸۲۵، میزان وقوع جرم در روستا برابر ۰/۷۶۷، احساس هویت ملی - مذهبی برابر ۰/۸۴۱، تعلق خاطر به خانواده برابر ۰/۷۹۲ و اعتماد اجتماعی ۰/۸۳۴ به دست آمده است، که نشان‌دهنده پایایی مناسب برای این پرسشنامه است. برای تحلیل داده‌های به دست آمده از طریق پرسشنامه، از آزمون‌های آماری توصیفی و استنباطی مناسب هر متغیر و فرضیه تحقیق استفاده گردیده است. آمارهای توصیفی شامل مد، میانه، میانگین و نمودارهای مناسب هستند و آزمون‌های آماری استنباطی بر اساس فرضیه‌های تحقیق ضریب همبستگی اسپیرمن و معادله خطی رگرسیون چندگانه معین شده‌اند. جهت دستیابی به متغیرهای قابل آزمون، گویه‌هایی که در قالب سؤالات پرسشنامه تهیه شده بودند

با عملیات ترکیب کردن در نرم افزار spss مقیاس سازی شدند. به طوری که متغیرهای احساس امنیت، میزان وقوع جرم در روستا، احساس هویت ملی - مذهبی، تعلق خاطر به خانواده و اعتماد اجتماعی تبدیل به متغیرهایی در سطح سنجش فاصله ای شدند.

جدول شماره ۲. زیر معیارهای شاخص های به کاررفته در پژوهش

شاخص ها	زیر شاخص ها	تعداد بازه نمره شاخص	گونه
میزان وقوع جرم در روستا	میزان و نوع وقوع جرائم مانند مواد مخدر، سرقت و ... (زرقانی و همکاران، ۱۳۹۵ و جمالی و همکاران، ۱۳۹۰)	۳۰-۶	۶ مورد
احساس هویت ملی - مذهبی	احساس هویت خانوادگی، محلی؛ اعتقادات ملی گرایانه، گرایش های قومی مذهبی (دربان، ۱۳۹۳؛ محمدحسینی و همکاران ۱۳۹۱)	۴۵-۹	۹ مورد
تعلق خاطر به خانواده	سرزندگی، فدایی شدن و مجذوب شدن (شافللی و همکاران، ۲۰۰۲ و عیسی خانی، ۱۳۹۲)	۴۵-۹	۹ مورد
اعتماد اجتماعی	میزان اعتماد به افراد آشنا، اعتماد تعمیم یافته، اعتماد به سازمان ها و نهادها (قالیباف و همکاران، ۱۳۹۷)	۱۱۰-۲۲	۲۲ مورد
احساس امنیت	امنیت جانی، شغلی، ناموسی، عاطفی، فرهنگی، اخلاقی، حقوقی و انتظامی (بیات، ۱۳۸۸؛ حسونند و همکاران، ۱۳۹۸)	۱۱۰-۲۲	۲۲ مورد

بحث و یافته ها

نتایج به دست آمده نشان می دهد پاسخگویان در بازه سنی ۱۷ تا ۸۵ سال هستند. از کل پاسخگویان تعداد ۱۶ نفر ۲۲ ساله بودند. میانگین سنی افراد نیز ۳۲,۳۵ محاسبه شده است. به لحاظ جنسیت، ۷۲ درصد افراد را مردان و ۲۸ درصد دیگر را نیز زنان تشکیل داده اند. افراد نمونه دارای سطح تحصیلات پایینی بوده اند، به طوری که ۷۱ درصد مدرک دیپلم و پایین تر داشته و مابقی (۲۹ درصد) بالاتر از دیپلم بوده اند. وضعیت شغلی نشان می دهد که ۲۷ درصد افراد مشغول تحصیل بوده، ۳۱ درصد کشاورز و دامدار و ۴۲ درصد دیگر را به

ترتیب مشاغل آزاد (۲۰)، خانه‌دار (۱۲) و کارمند (۱۰) به خود اختصاص داده‌اند. به لحاظ شاخص درآمدی یافته‌ها نشان دادند ۴۶ درصد افراد ادعا کرده‌اند در ماه درآمد کمتر از ۵۰۰ هزار تومان را داشته، ۲۶ درصد درآمد بین ۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون و ۲۸ درصد افراد نیز بالای ۱ میلیون درآمد کسب می‌کنند. در خصوص شاخص درآمدی باید این را مدنظر داشت که روستاییان محاسبه درآمدی دقیقی از مشاغل خود نداشته و آنچه نقداً به دست می‌آید مبنای محاسبه درآمد است.

جدول شماره ۳. داده‌های جمعیت شناختی

مد	میان	میانگین	انحراف معیار	واریانس	چولگی	کشیدگی
سن	۲۲	۳۲/۳۵	۱۲/۰۴	۱۴۵/۱۸۰	۱/۳۹۹	۲/۵۱۶
جنسیت	درصد	تحصیلات	درصد	شغل	درصد	درآمد ماهانه خانواده
مرد	۷۲/۴	بی‌سواد	۱۱/۶	مشغول به تحصیل	۲۶/۸	کمتر از ۵۰۰ هزار
زن	۲۷/۶	ابتدایی	۲۷/۱	کشاورز	۱۳/۸	بین ۵۰۰ تا ۱ میلیون
		راهنمایی	۱۷/۱	دامدار	۱۷/۱	بیش از ۱ میلیون
		دیپلم	۱۵/۵	آزاد	۲۰/۳	
		فوق‌دیپلم	۳/۹	خانه‌دار	۱۲/۲	
		لیسانس	۱۹/۴	کارمند	۹/۸	
		فوق‌لیسانس و بالاتر	۵/۴			

توصیف متغیرهای شاخص سازی شده تحقیق از قبیل احساس هویت ملی - مذهبی، احساس امنیت، تعلق خاطر به خانواده، میزان وقوع جرم و اعتماد اجتماعی در سطح سنجش ترتیبی در جدول بالا نشان می‌دهد، شاخص احساس امنیت در حد بالا و بسیار بالایی با

میانگین (۴/۸۴) گزارش شده است. شاخص تعلق به خانواده با میانگین (۳/۶۱) در بالایی قرار دارد. در خصوص شاخص احساس هویت ملی-مذهبی روستائیان مرزی، داده‌ها نشان می‌دهند که میانگین (۲/۶۷) رقم متوسط آنان را در رابطه با احساس امنیت نشان می‌دهد. همچنین شاخص‌های میزان وقوع جرم و اعتماد اجتماعی هر کدام به ترتیب با میانگین (۲/۷۴ و ۲/۶۷) در حد متوسط و رو بالا می‌باشند.

جدول شماره ۴. توصیف تک متغیری شاخص‌ها

میانگین	واریانس	چولگی	کشدگی
۲/۶۷	۰/۱۶۹	-۲/۵۱۱	۵/۹۱۹
۳/۶۱	۱/۰۲۰	-۴/۰۵	-۰/۱۸۰
۴/۸۴	۰/۸۹۷	-۰/۳۷۰	-۰/۹۹۷
۲/۷۴	۰/۶۶۴	۰/۰۸۲	-۰/۳۲۹
۲/۶۷	۰/۷۲۱	-/۰۱۸	۰/۷۷

متغیرهای مورد استفاده برای آزمون فرضیات پژوهش (امنیت، احساس امنیت، اعتماد، ارتباط و رفتار اجتماعی) از بررسی‌های مرور تجربی و نظری و همچنین اهداف پژوهش به دست آمده‌اند. برای بررسی نرمال بودن متغیرها از آزمون‌های کولموگروف اسمیرنوف و شاپیروویک استفاده گردید. نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف نشان داد شاخص‌های رفتار اجتماعی و اعتماد اجتماعی معیار تعمیم بالاتر از ۰/۰۵ درصد دارند و داده‌ها توزیع نرمال دارند و شاخص‌های امنیت اجتماعی، احساس امنیت و ارتباط اجتماعی معیار تعمیم کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین نرمال نیستند. همچنین آزمون شاپیروویک نشان داد شاخص‌های رفتار اجتماعی، ارتباط اجتماعی و اعتماد اجتماعی با تعمیم بالاتر از ۰/۰۵ درصد نرمال بوده و شاخص‌های احساس امنیت و امنیت اجتماعی غیر نرمال هستند.

1 Kolmogorov-Smirnov Test

2 Shapiro-Wilk Test

جدول شماره ۵. نتایج آزمون‌های نرمال بودن متغیرها

شاپیرویک		کولموگروف اسمیرنوف				
سطح معناداری	درجه آزادی	آماره	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره	
۰/۰۰۱	۱۲۹	۰/۹۶۰	۰/۰۰۲	۱۲۹	۰/۱۰۱	احساس امنیت
۰/۰۵۳	۱۲۹	۰/۹۸۰	*۰/۲۰۰	۱۲۹	۰/۰۵۹	تعلق خاطر به خانواده
۰/۰۶۶	۱۲۹	۰/۹۸۱	*۰/۲۰۰	۱۲۹	۰/۰۵۳	اعتماد اجتماعی
۰/۰۵۸	۱۲۹	۰/۹۸۰	۰/۰۴۸	۱۲۹	۰/۰۷۹	احساس هویت ملی - مذهبی
۰/۰۰۰	۱۲۹	۰/۹۰۷	۰/۰۰۰	۱۲۹	۰/۱۵۶	میزان وقوع جرم

پس از بررسی نرمال بودن متغیرها با آزمون کولموگروف اسمیرنوف و شاپیرویک، از آنجایی که متغیر وابسته و برخی متغیرهای مستقل از شرایط نرمال برخوردار نبودند؛ بنابراین برای بررسی همبستگی دو متغیری از آزمون آماری اسپیرمن استفاده گردید. نتایج آزمون در خصوص متغیرهای احساس امنیت اجتماعی، تعلق خاطر به خانواده و اعتماد اجتماعی حاکی از ارتباط مثبت و معناداری با متغیر وابسته بود. بدین معنا که با کاهش میزان وقوع جرم، تقویت تعلق خاطر به خانواده و بالا رفتن اعتماد اجتماعی، احساس امنیت روستانشینان مرزی نیز بالاتر می‌رود. درعین حال نتایج نشان داد بین احساس هویت ملی - مذهبی با متغیر وابسته رابطه معناداری وجود ندارد.

جدول شماره ۶. نتایج آزمون همبستگی

مقدار ضریب همبستگی	سطح معنی داری	نوع آزمون همبستگی	مقیاس	نام متغیر (شاخص سازی شده)
رابطه احساس امنیت با متغیرهای تعیین کننده				
۰/۳۱۰	۰/۰۰۰	اسپیرمن	فاصله‌ای	میزان وقوع جرم
۰/۳۱۱	۰/۰۰۰	اسپیرمن	فاصله‌ای	تعلق خاطر به خانواده
۰/۳۲۷	۰/۰۰۰	اسپیرمن	فاصله‌ای	اعتماد اجتماعی
۰/۱۱۳	۰/۲۰۰	اسپیرمن	فاصله‌ای	احساس هویت ملی - مذهبی

#،**،*، به ترتیب بی معنی، معنی دار در سطوح پنج درصد، معنی دار در سطوح یک درصد

تحلیل رگرسیون چند گانه

به منظور شناسایی عوامل و سهم هر یک در متغیر امنیت، از تحلیل رگرسیون چند گانه به روش پیشرو استفاده شد. در این روش متغیرهایی که از معیارهای لازم جهت ورود به معادله رگرسیون برخوردارند، اولین گزینه جهت ورود به معادله می باشند. بررسی سطح معناداری مدل ها حاکی از آن است که مدل های رگرسیونی به دست آمده از متغیر اعتماد اجتماعی، میزان وقوع جرم و تعلق خاطر به خانواده به طرز معناداری قابلیت پیش بینی متغیر وابسته (احساس امنیت) را دارد. مقدار ضریب همبستگی چند گانه $0/490$ درصد و ضریب تعیین برابر با $0/24$ است. در عین حال نتایج متغیرهای مستقل توانسته تنها 24 درصد از واریانس متغیر وابسته را پیش بینی نمایند. با توجه با این که تنها 24 درصد از واریانس متغیر وابسته به وسیله متغیرهای مستقل تبیین شده، این متغیرها دارای قدرت تبیین نسبتاً پایینی هستند. متغیر احساس هویت ملی- مذهبی به علت معنادار نبودن از معادله خارج شده و در نتایج ضریب همبستگی محاسبه نشده است.

جدول شماره ۷. نتایج آزمون معادله رگرسیون

شاخص ها	ضرایب استاندارد نشده		ضریب استاندارد شده	
	B	خطای انحراف معیار	Beta	t
constant	-۷/۶۷۵			$0/438$ - $0/662$
اعتماد اجتماعی	$0/332$	$0/088$	$0/305$	$3/793$ $0/000$
میزان وقوع جرم	$1/955$	$0/578$	$0/265$	$3/382$ $0/001$
تعلق خاطر به خانواده	$0/468$	$0/170$	$0/221$	$2/752$ $0/007$
احساس هویت ملی - مذهبی	-	-	$0/008$	$0/093$ $0/926$
ضریب همبستگی چند گانه R	ضریب تعیین R2	ضریب تعدیل شده	خطای استاندارد	
$0/490$	$0/240$	$0/222$	$14/085$	

معادله رگرسیون استاندارد نشده و استاندارد شده به قرار زیر است:

$$Y' = -7.675 + 0.332 (\text{اعتماد اجتماعی}) + 1.995 (\text{میزان وقوع جرم}) + ۰,۴۶۸ (\text{تعلق خاطر به خانواده})$$

$$ZY' = ۰.305 (Z \text{ اعتماد اجتماعی}) + ۰.265 (Z \text{ میزان وقوع جرم}) + 0.221 (Z \text{ تعلق خاطر به خانواده})$$

نتیجه گیری

با توجه به بررسی‌ها و تحلیل‌های انجام شده، مهم‌ترین عامل اجتماعی اثرگذار در احساس امنیت نواحی روستایی شهرستان کلات استان خراسان رضوی، متغیر اعتماد اجتماعی است، که در بین گویه‌های این عوامل میزان اعتماد به سازمان‌ها و نهادها، اعتماد به افراد آشنا و اعتماد تعمیم‌یافته نقش اساسی دارد. دومین عامل اجتماعی مؤثر و مهم در احساس امنیت نواحی روستایی متغیر میزان وقوع جرم است، به این معنا که هر چه میزان و نوع وقوع جرائم مانند مواد مخدر، سرقت و ... کمتر باشد، میزان احساس امنیت در نواحی روستایی شهرستان کلات بیشتر خواهد بود. سومین عامل مؤثر و مهم در احساس امنیت نواحی روستایی متغیر تعلق خاطر به خانواده می‌باشد، چراکه هر چه میزان تعلق خاطر به خانواده بالا رود، به همان نسبت میزان احساس امنیت در نواحی روستایی شهرستان کلات بیشتر خواهد شد. بررسی سطح معناداری مدل‌ها حاکی از آن است که مدل‌های رگرسیونی به دست آمده از متغیر اعتماد اجتماعی، میزان وقوع جرم و تعلق خاطر به خانواده به طرز معناداری قابلیت پیش‌بینی متغیر وابسته (احساس امنیت) را دارد. در خصوص فرضیه تأثیر اعتماد اجتماعی بر احساس امنیت روستائیان مرزنشین، بر اساس آزمون معناداری رابطه بین دو متغیر در سطح اطمینان آماری قابل قبولی (۹۵ درصد) معنادار است. این همبستگی به صورت مثبت و معناداری است یعنی با افزایش میزان اعتماد اجتماعی، احساس امنیت روستائیان مرزی افزایش می‌یابد. نتایج این یافته‌ها با پژوهش کریمی و همکاران (۱۳۹۸) و مشفق و همکاران (۱۳۹۴) همسو است. نتایج آزمون فرضیه در خصوص متغیر تعلق خاطر به خانواده با احساس امنیت روستائیان مرزی حاکی از ارتباط مثبت و معناداری بین آنان بود. یعنی با تقویت

تعلق خاطر به خانواده، احساس امنیت روستائیان مرزی افزایش می‌یابد. نتایج این تحقیق با یافته‌های پژوهش‌های رضایی و همکاران (۱۳۹۶) و یوو و همکاران (۲۰۸) همخوانی دارد. در خصوص فرضیه تأثیر میزان وقوع جرم بر احساس امنیت روستائیان مرزنشین، بر اساس آزمون معناداری رابطه بین دو متغیر در سطح اطمینان آماری قابل قبولی (۹۵ درصد) معنادار است. این همبستگی به صورت مثبت و معناداری است یعنی با کاهش میزان وقوع جرم، احساس امنیت روستائیان مرزی افزایش می‌یابد. نتایج این یافته‌ها با پژوهش جلالیان و همکاران (۱۳۹۷) و سهرابی (۱۳۹۶) همسو است. درعین حال نتایج در خصوص فرضیه تأثیر احساس هویت ملی - مذهبی بر احساس امنیت روستائیان مرزنشین، نشان داد بین این دو متغیر رابطه معناداری وجود ندارد. بنابراین هویت ملی - مذهبی که امر مهمی در ایجاد انسجام، مشارکت و بسیج مردمی است، به نسبت سایر متغیرهای موردبررسی پایین بود. این امر به چند دلیل قابل توجیه است: اول اینکه جمعیت ساکن منطقه دارای چندگونگی و تنوع فرهنگی، زبانی و قومی است؛ دوم اینکه این منطقه از تراکم جمعیتی پایین برخوردار است؛ سوم اینکه موقعیت جغرافیایی منطقه به نسبت پراکنده و ناهم سطح است که منجر به صعب‌العبور بودن برخی راه‌های ارتباطی شده است؛ نهایتاً اینکه اقدامات جدی در راستای تجمیع ظرفیت‌های مشارکتی و همکاری مردمی از سوی نهادهای دولتی صورت نگرفته است. با توجه به اینکه نتایج حاصل از تحقیق نشان از امن بودن منطقه دارد؛ درعین حال مهاجرت زیاد مردم شهرستان به‌ویژه از روستاها، توجه به بعد اقتصادی، کمبود امکانات رفاهی و ضعف روحیه همکاری را بیشتر می‌کند. در بررسی‌های به‌عمل آمده از دیدگاه‌های نظری و تحقیقات تجربی به‌دست آمده، توجه ویژه به امر مشارکت و انسجام اجتماعی، نشان‌دهنده درجه بالای اهمیت آن است. از آنجایی که پایین بودن سطح تعاملات و ارتباطات و به دنبال آن کاهش نسبی بسیج مردمی از جمله تهدیدات و چالش‌های جدی منطقه است و خود موجب کاهش مشارکت و همکاری‌های امنیتی مرز (با همکاری مردمی)، عقب ماندن توسعه اقتصادی و اجتماعی و مهاجرت هرچه بیشتر جمعیت می‌شود.

پیشنهادها

- ۱- توجه به ظرفیت‌های بالقوه شهرستان در حوزه اقتصادی از جمله دام‌پروری توسط مسئولان ذی‌ربط انجام شود.
- ۲- توجه به هویت قومی- قبیله‌ای و ظرفیت‌های فرهنگی جهت انسجام دهی و یکپارچه‌سازی مردمی توسط نهادهای مرتبط با این وظیفه در اسرع وقت انجام شود.
- ۳- ضرورت ارتقای تعامل دوجانبه اجتماعی بین مرزبانی نیروی انتظامی و مردم روستائیان مرزی؛ در تعامل دوجانبه اجتماعی، هر آنچه پلیس هزینه کند و با مردم مرزی رابطه صمیمی و همکاری بیشتری داشته باشد، نتیجه مثبت گرفته و مردم هم با مرزبانان تعامل مناسب انجام می‌دهند.
- ۴- با توجه به نتایج تحقیق، هر چه مرزبانی ناجا و نهادهای نظارتی متولی بیشتر با مردم ارتباط داشته باشد و به آن‌ها اعتماد کنند و در زندگی عادی خود به‌عنوان یک پلیس با مردم مشارکت داشته باشد، قطعاً روابط مردم مرزی هم با آن‌ها صمیمانه و با میل و رغبت خواهد شد و در نهایت، نتیجه مثبتی برای روستائینان مرزی در ایجاد نظم و امنیت خواهد داشت.
- ۵- از آنجایی که یکی از مسائل و مباحث درباره وجود احساس ناامنی در مناطق روستائینان مرزی، نبود الگوی جامع و بهینه برای ارتقای امنیت اجتماعی است، لذا شناسایی علل اسباب احساس امنیت و دست‌کاری عوامل کاهنده و فزاینده آن (در جامعه موردنظر)، می‌تواند منجر به سطح قابل‌قبولی از احساس در جامعه به‌ویژه در بین روستائینان مرزی شود.
- ۶- به‌کارگیری راهبردهای سیاسی جهت تعاملات برون‌مرزی به‌ویژه در زمینه‌های تجاری از طرف سازمان‌های دولتی تنظیم‌کننده روابط افراد در جامعه، آن‌چنان‌که عملکرد این دستگاه‌ها حس اعتماد و حس ظن شهروندان به‌ویژه مردم روستائینان مرزی را نسبت به حضور و کارآیی آن‌ها برانگیزاند.

تشکر و قدردانی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) افتخاری، اصغر (۱۳۹۱) ساختار و تأویل امنیت: درآمدی بر روش شناسی تفسیری، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ۵، شماره ۸، صص. ۳۰-۱۱.
- ۲) بیات، بهرام (۱۳۸۸) جامعه‌شناسی احساس امنیت، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- ۳) بمانیان، محمدرضا و محمودی نژاد، هادی (۱۳۹۷) تحقیقی در سنجش عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت شهری نمونه موردی شهر کرمان، فصلنامه مدیریت شهری، دوره ۹، شماره ۸۳، صص. ۷۵-۵۹.
- ۴) پیشگاهی فرد، زهرا و امیدی‌آوج، مریم (۱۳۹۸) ارتباط بین پراکندگی اقدام ایرانی و امنیت مرزها، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال ۵، شماره ۱، صص. ۷۱-۴۸.
- ۵) پورمنافی، ابوالفضل (۱۳۹۶) اولویت‌بندی تهدیدهای امنیت پایدار در مرزهای جمهوری اسلامی ایران (مورد مطالعه: استان خراسان رضوی، پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، سال ۶، شماره ۲، صص. ۴۷-۲۹.
- ۶) جلالیان، اسحاق و ویسیان، محمد (۱۳۹۷) بررسی امنیت پایدار در شهر مرزی سردشت از دیدگاه کارشناسان امنیتی، فصلنامه مطالعات مرزی، سال ۹، شماره ۸، صص. ۱۴۸-۱۲۷.
- ۷) جمالی، هاجر و شایگان، فریبا (۱۳۹۰) نقش تاکسی بیسیم بانوان بر احساس امنیت زنان تهرانی، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال ۹، شماره ۸، صص. ۸۸-۳۵.
- ۸) حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۵) اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک، مشهد: انتشارات پاپلی.
- ۹) حسینی، قربان؛ خانی، سعید؛ قهرمانی، علیرضا (۱۳۹۴) مقایسه ویژگی‌های جمعیتی مناطق مرزی و غیر مرزی و تبعات امنیتی آن، پژوهشنامه مطالعات مرزی، سال ۳، شماره ۲، صص. ۱۹-۱.
- ۱۰) حسینی‌نثار، مجید و علی قاسمی (۱۳۹۱) بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن در کشور، چهارمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، تهران: سازمان ملی جوانان.

- ۱۱) حسونند، اسماعیل و حسونند، احسان (۱۳۹۸) بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی جوانان (مطالعه موردی: شهرستان سلسله، فصلنامه نظم و امنیت اجتماعی، سال ۴، شماره ۴، صص. ۵۷-۸۰).
- ۱۲) دربان آستانه، علیرضا (۱۳۹۳) ارزیابی و تحلیل احساس امنیت روستاییان نواحی مرزی، فصلنامه برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، سال ۴، شماره ۱۴، صص. ۱۵۶-۱۲۹.
- ۱۳) شایگان، فریبا و رستمی فاطمه (۱۳۹۲) هویت اجتماعی و احساس امنیت؛ مطالعه موردی زنان تهران، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۳، شماره ۹، صص. ۱۸۲-۱۴۹.
- ۱۴) رحمانی فضل‌ی، عبدالرضا؛ سعیدی‌راد، مجید؛ نیونی، سیروس؛ جلالی، مهسا (۱۳۹۴) تحلیل نقش ایلات و عشایر در امنیت مناطق مرزی با استفاده از تکنیک SWOT، فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی، سال ۲، شماره ۸، صص. ۴۸-۳۲.
- ۱۵) رضویان، اسماعیل؛ زرقانی، هادی؛ اعظمی، هادی (۱۳۹۸) تحلیل نقش بازارچه‌های مرزی در گسترش امنیت مناطق مرزی، پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، سال ۲، شماره ۸، صص. ۸۹-۶۲.
- ۱۶) زرقانی، هادی؛ اعظمی، هادی؛ لطفی، امین (۱۳۹۵) بررسی شیوه‌ها و سیاست‌های مدیریت مرزها و نقش آن در امنیت مرز، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، سال ۴، شماره ۲۰، صص. ۲۹-۱۰.
- ۱۷) زرقانی، هادی و بخشی شادمهری، فاطمه (۱۳۹۳) تحلیل فرصت‌ها و چالش‌های روستاهای مرزی در امنیت مرزهای استان خراسان رضوی با مدل SWOT، همایش ملی مرزنشینی توسعه پایدار و فرصت‌های سرمایه‌گذاری، صص. ۳۸-۲۱.
- ۱۸) سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (۱۳۷۸) اولین گزارش ملی توسعه انسانی جمهوری اسلامی ایران.
- ۱۹) سهرابی، محمد (۱۳۹۶) بازشناسی فرصت‌ها و تهدیدهای امنیتی در مرزها، فصلنامه پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، سال ۵، شماره ۲، صص. ۴۸-۵۹.
- ۲۰) عیسی‌خانی، احمد (۱۳۹۲) تعلق خاطر کارکنان عنصر مفقوده حیات سازمانی، ماهنامه تدبیر، شماره ۲۵۱، صص. ۴۵-۴۲.

- ۲۱) قالیباف، محمدباقر؛ یاری شگفتی، اسلام؛ رمضان زاده لسبویی، مهدی (۱۳۹۷) تأثیر ابعاد سرمایه اجتماعی بر امنیت مرزها (مطالعه موردی: بخش مرزی نوسود شهرستان پاوه استان کرمانشاه)، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال ۴، شماره ۲، صص. ۵۰-۲۵.
- ۲۲) کریمی پور، یدالله (۱۳۹۹) مقدمه‌ای بر ایران و همسایگان، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی تربیت معلم تهران.
- ۲۳) کریمی، علیرضا و دانش مهر، حسین (۱۳۹۲) بررسی احساس امنیت در مناطق مرزی (مطالعه موردی: شهر مریوان)، فصلنامه پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، دوره ۷، شماره ۴، صص. ۲۹-۱۵.
- ۲۴) محمدحسینی، مسعود و علیپور، عباس (۱۳۹۱) سنجش تهدیدهای امنیتی در جنوب شرق ایران، مجله سیاست دفاعی، سال ۲۰، شماره ۷۸، صص. ۶۲-۷۹.
- ۲۵) موسوی، میرنجف و رحیمی، مارال (۱۳۹۴) تبیین نقش اسکان جمعیت در تحقق توسعه پایدار مناطق مرزی، اطلاعات جغرافیایی، دوره ۲۶، شماره ۱۰۱، صص. ۷۳-۴۱.
- ۲۶) نویدنیا، منیژه (۱۳۹۲) گفتمانی پیرامون امنیت اجتماعی، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، تهران: معاونت اجتماعی ناجا، صص ۲۳-۴۱.
- 27) Chandoevwi, M. A. (2011) Societal security, the security dilemma, and extreme anti-migrant hostility in Russia, *Journal of peace research*, Vol.48, No.4, pp.509-523.
- 28) Mirela, Paraschiv. (2012) Urban (in) security and assessment of extreme poverty: resident perception referring to homelessness in Bucharest, *Procedia Environmental Sciences*, Vol.14, pp.226-236.
- 29) Murshid, K.a.s. & Tuot, Sokphally. (2005) the Cross Border Economy of Cambodia"Cambodia Development Resource Institute", Development Analysis Networkwith the Support of the Rockefeller Foundation Phnom Penh, pp.104-126.
- 30) Gravelle, T. B. (2018) Politics, time, space, and attitudes toward US–Mexico border security, *Political Geography*, Vol.65, pp.107-116.
- 31) Vollmer, B. A. (2019) The paradox of border security: an example from the UK, *Political Geography*, Vol.71, pp.1-9.

- 32) Schaufeli, W.B. & Salanova, M. & Gonzalez-Roma, V. & Bakker, A.B. (2002) the measurement of engagement and burnout: a confirmative analytic approach, *Journal of Happiness Studies*, Vol.3, pp.71–92.
- 33) You, Z. & Yang, H. & Fu, M. (2018) Settlement intention characteristics and determinants in floating populations in Chinese border cities, *Sustainable Cities and Society*, Vol.39, pp.476-486.